

ETTEKUJUTUSI ISLAMI PARADIISIST JA PARADIISINEITSITEST NING NENDE SEOS DŽIHAADI JA MÄRTERLUSEGA¹

Elo Süld

Dr Muḥammad Tahir-ul-Qadri, sufi õpetlane Pakistanist,² andis 2009. aastal välja terrorismi, sealhulgas spetsiifiliselt enesetaputerrorismi puudutava *fatwa*³. Üle 600-leheküljeline *fatwa* on urdu keeles, 2010. aastal ilmus sellest ingliskeelne tõlge.⁴

Tahir-ul-Qadri soovib oma *fatwa*'ga seada terrorismi mõiste islami kontekstis õigesse perspektiivi, arvestades sealjuures prohvetliku traditsiooniga, klassikaliste eksegeetidega ja islami jurisprudentsiga. *Fatwa* eesmärk on tõestada, et enesetaputerrorismil ei ole islamis mingit õpetuslikku alust ega põhjendust. Tahir-ul-Qadri tahab näidata nii moslemitele kui mittemoslemitele, et islami seisukoht terrorismi suhtes ei ole mitte mitmetähenduslik, vaid ühetähenduslikult hukkamõistev. Ta argumenteerib, et need, kes püüavad terroristit õigustada ja selles osalevad, on uskmatud, kaugel Jumalast ja islamist.

Tahir-ul-Qadri *fatwa* on eriline selle poolest, et see on üks esimesi

¹ Artikkel on kirjutatud grandis ETF7712 toetusel.

² Tahir-ul-Qadri (sünd 1951) rajas rahvusvahelise organisatsiooni Minhaj-ul-Quran, mis töötab selle nimel, et oleks rahu, tolerantsus, uskudevaheline harmoonia ja haritus; organisatsiooni taotluseks on kõrvaldada ekstremistlikud vaated ja terrorism, tuua noorsugu religiooni juurde; tegeleda naiste õigustega ja tugevdada neid; arendada ja tunnustada ning soodustada sotsiaalsüsteemi ja inimõigusi. ÜRO on organisatsiooni tunnustanud. <http://www.tahir-ul-qadri.com/>

³ *fatwa*, pl *fatāwin*, *fatāwā*, islami õiguses kasutatakse ka nimetust *fetwā*. *Fatwa* on õigusküsimusi puudutav arvamus või deklaratsioon, mis on välja antud eesmärgiga pöörata tähelepanu kindlale teemale või üksiku küsimuse vastavusele islami õpetusega.

⁴ Muḥammad **Tahir-ul-Qadri**. *Fatwa on terrorism and suicide bombing* (London: Minhaj-ul-Quran International, 2010).

rahvusvahelise avalikkuse tähelepanu taotlemaid *fatwa*'sid, mis mõistab hukka igasuguse vägivalda islami nimel, lähtudes põhimõttest, et kurjus põhjustab kurja.⁵ Selles tuuakse teoloogilised põhjendused, miks terrorismi ei saa kunagi andestada. Tahir-ul-Qadri *fatwa* ei ole suunatud üksnes sellise terrorismi vastu, mille sihtmärgiks on moslemid, vaid ka terrorismi vastu, mille sihtmärgiks on läänemaailm.

Tahir-ul-Qadri kirjutab tänastele noortele ja tänastele märtritele. Ta tõdeb, et paljusid noori meelitatakse tänapäeval enesetaputerroriaktile, lubades neile märtritele osaks langevaid paradiisirõõme. Islami usule on omane viimse kohtupäeva ootus, kus Jumalale tuleb aru anda oma tegudest ja kus inimeste tegude üle kohut mõistetakse, tasuks paradiis või karistuseks põrgu. Tahir-ul-Qadri argumentatsioon keskendub aga lihtsale tõele: need, kes sooritavad enesetapu ja korraldavad terrorirünnakuid, paradiisi ei saa. Kes tapavad süütuid, ei ole märtrid ega päri paradiisi, vaid on uskmatud ja nende osaks saab põrgu, järeldeb ta *fatwa*'s.

Fatwa teine ja kolmas peatükk keskenduvad ka islami õpetuse eshatoloogilistele tasumotiividele. Tahir-ul-Qadri toonitab, et paradiisi tasu ei saa oodata see, kes tapab mošeesse kogunenud inimesi. Need, kes tapavad ennast ja süütuid inimesi, ei saa pälvida tasu paradiisis ega kuulutada neid märtriiks.

Käesoleva artikli eesmärk on esitada ajaloolis-kriitiliselt pilt paradiisist, mida usklikud ja märtrid tasuna ootavad, ning küsida: milline on islami eshatoloogiline unelm paradiisist? Millistest religioosetest ettekujutustest on islami paradiisi motiivid välja kasvanud ja kuidas mõista paradiisineitseid (*hūr'*e)? Mis teeb need legendid paradiisist nii atraktiivseks ka tänapäeva märtrile?

PARADIISI ETTEKUJUTUSED KORAANIS JA TRADITSIOONI JÄRGI

Koraani kirjeldused paradiisist on detailirohked ja kaunites toonides, et võimalikult hästi näitlikustada, mis ootab usklikke ees teispooluses. Need pildid on sensuaalsed ja kohati ka lihalikud. Eriliselt tuleb see esile paradiisi ja põrgu pilte kirjeldavas teoses „Kitāb aḥwāl al-qiyāma“ („Raa-

⁵ Tahir-ul-Qadri, *Fatwa on terrorism and suicide bombing*, xxxii.

mat ülestõusmise asjaoludest“)⁶. Nimetatud raamatust on ilmunud erinevad versioonid: Moritz Wolffi tõlkes pealkirja all „Muhammedanische Eschatologie“⁷; Al-Qadi tõlkes 1993. aastal pealkirja all „Das Totenbuch des Islam“⁸ ja John Macdonaldi tõlkes aastatel 1964–1966 ajakirjas *Islamic Studies*⁹. Paradiisiettekujutusi kirjeldavate teoste kontekstis võiks esile tõsta ka „araabia jumalikku komöödiat“, mille kirjutas peaaegu 300 aastat enne Dantet araabia luuletaja Abū l-‘Alā’ al-Ma‘rri.¹⁰

Paradiisi kirjeldused koraanis viitavad VII sajandi Araabia poolsaare elanike igatsustele: puud, vesi, rohkelt vilju jne. Selle ajastu elu oli enamikule lühike ja kasin. Koraani kirjeldused eluolust paradiisis vastanduvad valitsenud reaalsusele, paradiis on turvaline paik (Q44,51), seal ei pea kedagi kartma. Seal ei ole tülisid ja üksteisele soovitakse vaid rahu (Q56,25-26).¹¹ Paradiisi kujutatakse aedadena (Q39,34). Nimetatud on igavesi aedu (Q25,16); paradiisiaedu (Q18,107); õndsuse aedu (Q31,8; 22,56) ja Eedeni aedu (Q16,31; 18,31; 13,23).

Koraanis kasutatud terminid *ġanna* ja *‘Adn* viitavad aiamotiivi mугandusele teistest traditsioonidest¹². Samas ei seostata juutluses paradiisi aeda *gan Eden*’i, Aadama aiaga, vaid paradiisiaed jaotatakse seitsmeks klassiks, mis vastavad õigetele tegudele. Juutluse paradiisikirjeldustes istutakse

⁶ Stefan **Schreiner**, „Das Festmal der Gerechten in mittelalterlicher jüdischer Überlieferung“ – *Le Repas de Dieu = Das Mahl Gottes: 4. Symposium Strasbourg, Tübingen, Upsal, Strasbourg, 11–15 sept. 2002*. Ed. Christian Grappe (Tübingen: Mohr Siebeck, 2004), 343–376, 345.

⁷ Moritz **Wolff**, *Muhammedanische Eschatologie: nach der Leipziger und der Dresdner Handschrift zum ersten Male arabisch und deutsch mit Anmerkungen*. Nachdr. der Ausg. Leipzig 1872 (Olms: Hildesheim, 2004). Paradiisi kirjeldused lk 104–115 (araabia keeles) ja lk 185–207 (saksa keeles).

⁸ Imam Abd ar-Rahim ibn Ahmad **al-Qadi**, *Das Totenbuch des Islam: die Lehren des Propheten Mohammed über das Leben nach dem Tode* (Freiburg: Herder, 1993), 173–188.

⁹ John **Macdonald**, „Paradise“ – *Islamic Studies. Journal of the Islamic Research Institut*. Vol V. No 4. Ed. Fazlur Rahman (Pakistan: Rawalpindi, 1966), 331–338.

¹⁰ Schreiner, „Das Festmal der Gerechten in mittelalterlicher jüdischer Überlieferung“, 345. Käesolevas artiklis toetun paradiisineitsite kirjeldustes nimetatud tekstidele, Abū l-‘Alā’ al-Ma‘rri teosele viitan ekskursiga.

¹¹ Stefan **Wild**, „Lost in philology? The Virgins of paradise and the Luxenberg hypothesis“ – *The Qur’an in context: historical and literary investigations into the Qur’anic milieu; [emerged from the conference „Historische Sondierungen und methodische Reflexionen zur Korangeneese: Wege zur Rekonstruktion des vorkanonischen Koran“], January 2004, Berlin*. Ed. Angelika Neuwirth (Leiden: Brill, 2010), 624–647, 627.

¹² *Ġanna* on suguluses heebrea *gan*’iga: *gan Eden* = paradiisi aed, Eedeni aed.

maitsvate hõrgutistega kuldse laua taga ja jumalikus aupaistes. Kreeka *paradeisos* tähendab ka parki, looduslikult õnnistatud paika.¹³

Koraani paradiisi mõiste *ğanna* on tuntud juba varases islamielses poeesias. Arvatakse, et Muḥammad võttis piibli paradiisi mõiste heebrea keelest: *gan* on küll meessoost, *ğanna* aga naissoost. Juba varasel Meka perioodil¹⁴ nimetab Muḥammad paradiisi *al-ğanna*; vaid kord *ğannat na'im* (Q56,89, külluslik aed.)¹⁵

Aedade arv pole selge, kõneldakse kahest aiast või topeltaiaist (Q55,46.62). Koraan räägib ka seitsmest taevast (Q17,44), kuid neid ei tohi mõista paradiisina. Ka traditsioon ei ole siin järjepidev, kord nimeatakse seitset, kord kaheksat taevast. Õndsus, mida kirjeldatakse, väljendub mitmesugustes asjades, mis paradiisiasukatele osaks saavad. Seal voolavad ojad veest, mis ei rikne; piimajõed, mille maitse ei muutu; veinijõed, mis on naudinguks joojatele; ojad puhtast meest ja vein, mida noored poisid serveerivad kristallnõudest ja peekritest (Q44,51; 47,15; 76,5 jj). Seal on allikas Salsabil (Q76,18). Seal on kõiksugused puuviljad (Q13,35; 36,56) ja linnuliha (Q52,22). Õhk on pehme ja meeldiv, ei ole kuum ega külm, mitmevärvilisest siidist valmistatud asemed on kaetud pehmete patjadega, paleed on kalliskividest ja kullast (Q88,15.16). Usklikke teevõimendavad aedades imekaunid neitsid, keda ei ole ei mees ega džinn puutunud, ja inglid tiirlevad nende ümber (Q14,23). Seal on kõik hea, mis teenib inimest ihulikult, kuid peale selle lubatakse õndsuses olijatele ka vaimset tasu. Paradiis on eelkõige tasumise paik, kus inimese elu jõuab eesmärgile, ta saab oma tasu ja ei pea midagi kartma (Q44,51). Paradiis ei kuulu eksitavat juttu ega valet (Q78,35) ja usklikke juhatakse kohaste sõnadeni ja õigele teele (Q22,24).

Raamatus „Kitāb aḥwāl al-qiyāma“ kirjeldatakse, kuidas teisel pool põrgusilda (*širāt*)¹⁶ on aasad puudega ja iga puu all on kaks veeallikat, mis

¹³ Josef Horovitz, „Das koranische Paradies“ – *Der Koran*. Ed. Rudi Paret (Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1975), 53–73, 60.

¹⁴ Koraanis on suured järjestatud kronoloogiliselt, eristatakse Meka (aastad 610–622) ja Mediina perioodi (622–632). Suurade alguses on märkus, kas tegu on Muḥammadile Meka või Mediina perioodil osaks saanud ilmutusega. Islamiteaduses jaotatakse Meka perioodid omakorda kolmeks perioodiks (610–615; 615–616; 616–622).

¹⁵ Horovitz, „Das koranische Paradies“, 60.

¹⁶ Sild, mis viib üle tule, libe ja ettearvamatu. Sild on õhuke nagu juuksekarv ja terav nagu mõök ning pimedam kui öö. Sillal on seitse kaart. Iga kaar on kolm tuhat aastat pikk, tuhat aastat liigutakse üles, tuhat aastat on tasapinnaline osa ja tuhat aastat liigutakse

voolavad välja paradiisist, üks vasakul, teine paremal pool. Usklikud, kes on haudadest üles tõusnud ja õigeks mõistetud ning üle põrgusilla tulnud, jõuavad januselt paradiisiaedadeni. Nad joovad nendest allikatest ja kui vesi on jõudnud nende rinda, siis lahkub nende seest kõik kadedus, valelikkus ja viha. Kui allikavesi on jõudnud nende kõhtu, siis eemaldub nende kehast igasugune ebapuhas vedelik nagu uriin ja veri. Nad saavad puhtaks nii väljast kui seest. Seejärel tulevad nad teise allika juurde ning pesevad oma pea ja keha. Pärast seda säravad nad nagu kuu täiskuuööl. Nende ihu muutub pehmeks ja siidiseks nagu küps dattel ja nad lõhnavad muskuse järele. Nad jõuavad paradiisi väravateni ja vaata! need on tehud punasest hüatsindist. Kui nad koputavad valjult, siis noored neitsid (*hūr'id*) on juba kogunenud ning astuvad välja ja kallistavad oma abikaasasid. Neitsid ütlevad: „Sa oled mu, minu armas ja mul on hea meel sinust. Kunagi ei ole ma rahulolematu, tule sisse.” Ja nad astuvad majja ning seal on 70 voodiaset. Igal neist seitsmekümnel padjad ja igal padjal 70 abikaasat (*hūr'i*), kellel on seljas 70 kaunist rõivast, mis on nii õrnad, et *hūr'*ide puusanukid kumavad läbi rõivaste. Nende juuksed on nii säravad, et kui üks juus kukub maale, siis see valgustab kõiki maailma elanikke.¹⁷

„Kitāb aḥwāl al-qiyāma“ kujutluste järgi on paradiisielanikud siledate nägudega, mehed on piimahabemetega, silmalaud mustaks värvitud, neil on mürdirohelistel vuntsid. Paradiisielanikel on seitsekümmend kaunist rõivast, millest igaüks igal tunnil värvi muudab. Mees saab vaadata vabalt naise nägu, rinda ja jalgu ning naine saab vabalt vaadata meest, tema rinda ja jalgu. Nad ei sülitata ega ole neil ninas tatt. Peale kulmude, juuste ja ripsmete ei ole nende kehal karvu, ei kaenla all ega häbeme piirkonnas. Aedades muutuvad nad iga päevaga kaunimaks, nii nagu maa peal aja möödudes vananetakse. Seepärast saab iga mees saja mehe tugevuse söömiseks ja joomiseks ja abieluliseks läbikäimiseks. Ta lävib oma kaasadega mitu *ḥikba'd* järjest, *ḥikba* on aga kaheksakümmend aastat. Naised ei tüdi oma meestest ja iga kord leiab mees oma kaasalt saja neitsi naudingut.¹⁸

---

sillalt alla. Igal kaarel on seitse haru, mis on kui teravad odad. Al-Qadi, *Das Totenbuch des Islam*, 141.

¹⁷ Wolff, *Muhammedanische Eschatologie*, 203; Macdonald, „Paradise“, 356.

¹⁸ Wolff, *Muhammedanische Eschatologie*, 203. Macdonald, „Paradise“, 357-358.

PARADIISINEITSID (ḤŪR'ID) KORAANIS JA TRADITSIOONI JÄRGI

Sõna *ḥūr* tuleb tüvest *ḥwr*, (pl *ḥawrā'*, adjektiiv *aḥwar*), mis tähendab eriti intensiivse valge ja mustaga silmi. Koraan kasutab sõna *ḥūr* mitmuse vormi kirjeldamaks paradiisis elavaid neitseid, kelle silmad on suured ja ümarad nagu pärlid.¹⁹

Q78,33 on juttu neitsilikest abikaasadest, kasutatakse mõistet *ḥūr*. Q52,20 jj nimetatakse, et paradiisi jõudnud saavad pikali heita pehmele toolidele ning nad naidetakse *ḥūr'*idega. Q56,15–25 nimetab mustasilmseid neitseid, kes on nagu teokarpi peidetud pärlid, tasuks õigetele nende tegude eest. Q56,35 jätkab, et nad on loodud, nad on veel neitsid ja armastavad ja üheelised. Q55,56 toonitab, et kes kardavad oma Isandat, neile on valmistatud kaks aeda ja neis aedades on unelevate silmadega neitsid, keda pole puutunud ei inimene ega džinn. Q44,51 jj lisab selgitavalt uusi detaile, et jumalakartlikud pannakse abielluma valgenahaliste ja suurte silmadega neitsitega.²⁰ Esitatud suurades ei ole juttu abikaasadest, ometi töötatakse Q43,70–73, et usklikud astuvad rõõmsalt koos oma emandatega paradiisi. Samuti öeldakse Q36,56, et paradiisiasukad naudivad oma eluolu koos oma abikaasadega. Siinkohal võib mõista abikaasasid *ḥūr'*idena, arvestades, et Q44,54 nimetas, et neid pannakse abielluma *ḥūr'*idega. Samas Q40,8 kõneleb vagadest, kes viiakse aedadesse koos isade, abikaasade ja lastega (sarnaselt Q52,21, kus nimetatakse, et tasu pärivad usklikud koos lastega)²¹.

Koraani tekst väidab, et ei inimene ega džinn ei ole paradiisineitseid puutunud. Sellest teevad koraani kommentaatorid järelduse, et neitseid on kahesuguseid: esiteks need, kes on loomult inimesed, ja teiseks need, kes on loomult džinnid.

Raamatus „Kitāb aḥwāl al-qiyāma“ kujutatakse, kuidas Jumal on loonud *ḥūr'*ide näo neljast värvist: valge, roheline, kollane ja punane, nende ihu on loodud safranist, muskusest, ambrast ja kamprist ning nende juuksed nelgist (maitsetaim). Varvastest kuni põlvedeni on nad lõhnavast saf-

¹⁹ A. J. Wensinck, „Ḥūr“ - *The Encyclopaedia of Islam* (Leiden: Brill, 1986), 581-582, 581.

²⁰ Horovitz, „Das koranische Paradies“, 56.

²¹ *Ibid.*, 57.

ranist, põlvedest kuni rinnani on nad muskusest, rinnast kuni kaelani ambrast ja kaelast kuni pealaeni kamprist.²² Nende rinnale on kirjutatud nende abikaasa nimi ja üks Jumala nimedest.²³ *Hūr'*ide õlgade vahe on kui üks parasang.²⁴ Kummaski käes on neil kümme kuldset käevõru ja sõrmes kümme pitsatsõrmust ning jalgade küljes ketikesed pärlite ja vääriskivi-dega.²⁵ Nad laulavad oma kaaslastele kaunimal häälel, mida eales on kuul-dud. Muusika paradiisis on imeline.²⁶

Edasi kirjeldab „Kitāb aḥwāl al-qiyāma“, et *hūr'*ide jala muskulatuur on nähtav isegi seitsmekümne siidiriide alt. Neil on süsimustad ripsmed ja kulnud, nende laup on kui poolkuu. Nad asuvad telkides, mis on kau-nistatud 70 hobusevaibaga, ja telkides on 70 voodit. *Hūr'*e ümmardavad 70 000 orjatori. *Hūr'*idel on 70 000 juuksekiharat ja nad on oma tulevase abikaasaga ühevanused, 33 aastat vanad. Nende neitsilikkus uueneb pide-valt. Neil ei ole kuupuhastust (vt Q2,224) ja nad ei tunne sünnitusvalusid, sest nad ei kannu lapsi. Nauding on neid „noppida“ ja rõõmud, mida nad pakuvad, on 100 korda suuremad maapealsetest rõõmudest.²⁷

„Kitāb aḥwāl al-qiyāma“ annab edasi Ibn 'Abbā ütluse, et paradiisis on neitsid, kelle sülg on selline, et kui nad kord merre sülgavad, on mere-vesi mage. Nende rinnale on kirjutatud: „Kes tahab mulle kohane olla, see tehku oma isandale kuulekaid tegusid.“²⁸

„Kitāb aḥwāl al-qiyāma“ ütluste järgi ei paastu ükski inimene rama-daanil (paastukuu islami kalendris) ilma, et Jumal annaks talle kaasaks

²² Wolff, *Muhammedanische Eschatologie*, 199 jj; Al-Qadi järgi on paradiisineitsite keha safranist, muskusest, kamprist ja merevaigust. Ja nende juuksed on loodud toorsiidist. Ja kui nad sülgaksid, muutuks nende sülg muskuseks. Al-Qadi, *Das Totenbuch des Islam*, 181 jj. Macdonald, „Paradise“, 353.

²³ Islami õpetuse järgi on Jumalal 99 kaunist nime, nendest on koraanis enim nimetatud Armuline ja Halastaja.

²⁴ Parasang on pärsia mõõtühik, mis vastab 3,455 miilile või 5,56 kilomeetrile.

²⁵ Wolff, *Muhammedanische Eschatologie*, 200; vrd Macdonald, „Paradise“, 353 ja **Al-Qadi**, *Das Totenbuch des Islam*, 181 jj.

²⁶ Al-Ahmed, *Untersuchungen zu al-Qurtubis (st. 1273) „Memorandum über die Verhältnisse der Toten und die Angelegenheiten des Jenseits“*, 186. Fritz **Meier**, *Abu Sa'id-i Abu l'Hayr: (357–440/1049); Wirklichkeit und Legende* (Leiden: Brill, 1976), 260.

²⁷ Wolff, *Muhammedanische Eschatologie*, 203; vrd Macdonald, „Paradise“, 357 jj.

²⁸ Wolff, *Muhammedanische Eschatologie*, 200; vrd Macdonald, „Paradise“, 353 ja Al-Qadi, *Das Totenbuch des Islam*, 182.

tumedasilmse neitsi pärlist uuristatud telgis (Q55,72).²⁹ Kui tavapäraselt loobutakse islami traditsioonis ramadaanikuul paastudes kogu rõõmust ja luksusest, mida loodul on pakkuda, sealhulgas ka seksuaalsuhetest, siis on mõistetav, et paradiisis ei ole ramadaanipaastu. Need, kes on paastunud ja usus püsinud, nende pingutus saab tasutud. See, millest loobutakse, seda saadakse tasuks ülirohkest.

Ekskurss

Vagaduskirjanduses, 300 aastat pärast Muḥammadi, hakkasid pildid paradiisineitsitest elama oma elu. Hea näide sellisest motiivide muutusest on Abū l-'Alā' al-Ma'rri teos paradiisist ja põrgust.³⁰ Abū l-'Alā' al-Ma'rri teost võiks võrrelda Dante Alighieri „Jumaliku komöödiaga“. See võrdlus jääb aga üksnes oletuseks, kuna ei ole teada, kas Dante tundis Abū l-'Alā' al-Ma'rri'd. Küll aga võib eeldada, et Dante kasutas „Jumalikus komöödias“ teose „Kitāb al-Mi'rāḡ“ („Taevase reisi raamat“) motiive. Dante ajal eksisteerisid „Kitāb al-Mi'rāḡ"ist“ ladina- ja prantsuskeelne versioon. D. Kremers on oma teoses „Islamische Einflüsse auf Dantes „Göttliche Komödie““ kenasti näidanud, millised seosed on Dante koostatud paradiisi- ja põrguettekujutustel islami paradiisi- ja põrguettekujutustega.

Abū l-'Alā' (973–1057) oli Ida-Süüriast, al-Ma'rri linnast pärit araabia kirjanik. Tema teostele on omased pessimism, skeptitsism ja ratsionaalsus.³¹ Erinevalt tema teistest teostest on kirjatükk põrgust ja paradiisist hoopis teist laadi, teost lugedes võiks arvata, et tegemist on rõõmsa elupõletajaga.³²

Abū l-'Alā' al-Ma'rri kirjutas põrgust ja paradiisist on visioonipoesia, väljamõeldud lugu sellest, kuidas Ibn al-Qāriḥ paradiisist ja põrgust käib ja mida ta seal näeb.³³ Vene orientalist I. Kratskovski on öelnud, et al-Ma'rri

²⁹ Wolff, *Muhammedanische Eschatologie*, 201 jj; vrd Macdonald, „Paradise“, 354 jj ja Al-Qadi, *Das Totenbuch des Islam*, 184.

³⁰ Abū l-'Alā' al-Ma'rri, *Paradies und Hölle: die Jenseitsreise aus dem „Sendschreiben über die Vergebung“*. Aus dem Arab. von Gregor Schoeler (München: Beck, 2002), 5.

³¹ *Ibid.*, 12.

³² *Ibid.*, 16.

³³ Kirjutis on lähetatud Aleppos elavale kirjanikule Ibn al-Qāriḥ'le (962–1033). Ibn al-Qāriḥ oli Kairos Abū l-Hasani al-Maghribi (suri 1009-1010) riigisekretäriks, tema poeg oli hilisem vesiir ja kirjanik Abū l-Qāsim al-Maghribi (suri 1027). Fatimiidide

kirjutis on lausa omamoodi paroodia paradiisist, kus elavad surematud neitsid ja veini voolab ojadena.³⁴ Al-Ma'arrī kirjutist võib nimetada ka vabameelseks, tema visioonides ei ole paradiisis üksnes moslemid, seal on ka kristlased ja paganad, kes elasid enne islami tulekut, nt Aristoteles.³⁵

Paradiisis kohtub Ibn al-Qārih luuletaja an-Nābigha al-Dšā'diga, talle meenuvad Abu Lailā värsid kauni maise naise kohta ja ta lisab, et kauni naise lõhn, mida luuletuses kirjeldatakse, ei ole midagi selle lõhna vastu, mis on ühevanustel kuumalt armastavatel paradiisineitsitel. Paradiisineitsi on ülem igast maisest naisest nagu kallilt hoitud pärl minema visatud ränikivist. Paradiisineitsi on niivõrd teistsugune, ta on rikkus, mida peab taotlema, ta on parem kui igasugune maine vara.³⁶

Ibn al-Qārih kuuleb paradiisis paradiisineitsite laulu, kes olid linnud ja võtsid neitsite kuju. Ibn al-Qārih kirjeldab, et iga toon, iga heli valmistab kuulajale kõneldamatut rõõmu. Kui võetaks kogu maailma rõõm, mis alates Aadamast on tuntud, ei kaaluks see seda rõõmu üles; see on nagu meri ühe väeti lapse pisara vastu või kõrge mägi tolmutera vastu.³⁷

Al-Ma'arrī paradiisineitsid ka tantsivad, mis on tänapäeva islamis rangelt keelatud. Al-Ma'arrī kirjeldab, kuidas Ibn al-Qārihile meenuvad al-Ḥalīli värsid. Ibn al-Qārihil tuleb mõte, et nende järgi võib ka tantsida. Tema mõtte peale laseb Jumal tõusta pähklipuul, millest langevad maha pähklid ja neist kooruvad neli tütarlast, kes tantsivad värsside järgi.³⁸

Al-Ma'arrī eristab kahesuguseid *ḥūr'e*: neid, kes kasvavad paradiisineitsite puu küljes, ja neid, kes olid varem vagad maised naised.³⁹ Ibn al-Qārih vestleb paradiisineitsitega, kes paljastavad talle oma tegeliku identiteedi: nad olid maises elus koledad, aga vagad. Hamdūna oli

---

dünastia ajal sai pere surma, pääses vaid Abū l-Qāsim al-Maghribi. Ibn al-Qārih, kes samuti Kairost põgenes, kirjutas kirjanik Abū l-Qāsim al-Maghribi vastu sõimukirja, näitamaks, et ta ei ole oma soosijaga ühenduses. Abū l-'Alā' al-Ma'arrī aga hindas Abū l-Hasani al-Maghribi ja tema peret väga ning teadis Ibn al-Qārih sõimukirja isiklike tagamaid. Lisaks toob Ibn al-Qārih oma sõimukirjas pika nimekirja hereetikutest, keda ta jälestab, seal hulgas on ka al-Mutanabbī, keda Abū l-'Alā' al-Ma'arrī väga hindas. Al-Ma'arrī, *Paradies und Hölle*, 19 jj.

³⁴ *Ibid.*, 24.

³⁵ *Ibid.*, 27.

³⁶ *Ibid.*, 89.

³⁷ *Ibid.*, 91.

³⁸ *Ibid.*, 141.

³⁹ *Ibid.*, 24–26.

Aleppo möldri tütar; Aleppo koledaim naine, kelle tema mees halva hingeõhu pärast maha jättis. Taufiq oli Bagdadis õpetlaste maja teenija.⁴⁰

Al-Ma'arri kirjeldustes on paradiisineitsite puu küljes kasvavad neitsid nagu „elastiknaised“, kes muudavad oma vormi vastavalt kaasa soovidele. Al-Ma'arri jutustab, kuidas ingel vestluses Ibn al-Qārihile seletab, et ühed neitsid on need, kes olid naised ja tegid maa peal häid tegusid. Teised neitsid aga kasvavad paradiisineitsite puus. Ingel laseb Ibn al-Qārihil paradiisineitsite puust ühe vilja võtta ja selle lahti murda. Sealt astub välja suurte silmadega tüdruk, kelle ilu ees kahvatuvad kõik paradiisielavad neitsid. Vesteldes Ibn al-Qārihiga lausub neitsi, et tema on mehele määratud juba 4000 aastat enne seda, kui maailm loodi. Kui Ibn al-Qārih Jumalale tänuks kummardades põlvitab, tuleb talle äkki mõte, et tema paradiisineitsi on siiski natuke liiga kõhn. Kui see mõte tal alles peas on ja ta pea palvest tõstab, muutub neitsi tagumine osa 'Alidši liivaküngaste ja ad-Dahnā düünide sarnaseks. Sellepeale tänab Ibn al-Qārih Jumalat ja palub, et ta teeks paradiisineitsi tuharad sobivasse mõõtu. Ja Jumal täitis tema soovid paremini, kui ta lootis.⁴¹

PARADIISINEITSITE ETTEKIJUTUSTE RELIGIOONILOOLINE KONTEKST

Paradiisineitsite ettekujutuste päritolu küsimus on üks teemasid, mis on uurijaid eri ajastutel ikka ja jälle paelunud. Tänapäevani ei ole keegi sellele küsimusele ammendavat vastust andnud. Samas esineb kõigis katsetes vastust leida huvitavaid ja tabavaid tähelepanekuid. Paradiisineitsite ideede tõlgendamisel on määrav, millistest mõjudest lähtutakse. Alljärgnevalt keskendun uurimustele, kus arutletakse paradiisineitsi mõiste ja fenomeni üle ning otsitakse sarnasusi eri traditsioonidest: judaismist, kristlusest, zoroastrismist, araabia poeesiast ja kreeka antiikmütoloogiast.

⁴⁰ *Ibid.*, 146.

⁴¹ *Ibid.*, 148.

1. Judaistlik kontekst

Judaistliku interpretatsiooni taustsüsteemi pakub *hūr'*i mõistele David Künstlinger.⁴² Künstlingeri väitel ei ole sellised islami paradiisikirjelduse elemendid nagu jõed, allikad, varjulised alad ja viljad omased mitte ainult islamile – ka juudi traditsiooni paradiisikirjeldustes (Rt 2:14) nimetatakse toitu ja pidusööki. Samuti Tosefta Sota x 5; Sanh 108b; Abot de R. Natan 96-s öeldakse viitega Gn 7:10-le, et Jumal andis Noale ja tema oma-dele süüa ja juua teispoonsusele omasel moel, et nad kogeksid, mida nad on kaotanud.⁴³ Samuti B. Batra15b; Pes rabb 16,28b kirjeldatakse, kuidas Jumal korraldab oma vagadele Edeni aias söömaaja.⁴⁴ Tulevase elu ettekujutustes visandatakse maisele elule omaseid pilte külluslikest söömae-gadest. Kirjeldatakse ka vaimulikke kogemusi, mis eristavad tulevast elu praegusest. Schreiner viitab bBer 17a „*lo' ka'olam ha-zeh ha'olam ha-ba'*” („mitte nagu see maailm on tulevane maailm“)⁴⁵. Tulevases maailmas ei ole sööki ega jooki, paljunemist ega kauplemist, kadedust ega viha ega tüli, vaid õiged istuvad seal, nende kroonid on neil peas ja nad nadivad šekina⁴⁶ hiilgust, nagu on kirjutatud Ex 24:11: „Aga ta ei tõstnud oma kätt Iisraeli laste ülemate vastu, vaid need võisid Jumalat vaadata“⁴⁷. Teist-sugust seisukohta, mis toetab ettekujutust taevases pidusöögist, esinda-vad nt rabi 'Aviras Ravsi ja rabi Assi, kes viitavad Gn 21:8-le: „püha, ta olgu kiidetud, valmistab ise vagadele sealpool kord pidusöögi“ (bPes 119b).⁴⁸

Künstlingeri väitel ei ole ka vahekord naisega vanemale judaistlikule eshatoloogiale võõras teema (B.Batra 58a, 'Abōdā zārā 65a, Agada Jeruš. Megilla II (73b)). Viimases neist tekstidest on viide, et vanemas juudi

⁴² David Künstlinger, „Einiges über die Namen und die Freuden des *ḳurānischen* Paradieses” – *Bulletin of the School of Oriental Studies*. Vol. VI (London: London Institution, 1930–1932), 617–632.

⁴³ *Ibid.*, 626.

⁴⁴ *Ibid.*, 627.

⁴⁵ Schreiner, „Das Festmal der Gerechten in mittelalterlicher jüdischer Überlieferung”, 347

⁴⁶ šekina = Jumala kohalolek

⁴⁷ Ex 24:11 nimetatakse ka, et need, kes vaatasid Jumalat, sõid ja jõid, mis omakorda toe-tab seisukohta taevases pidusöögist.

⁴⁸ Schreiner, „Das Festmal der Gerechten in mittelalterlicher jüdischer Überlieferung”, 347.

eshatoloogias võis leida idee vagade tantsust tüdrukutega teispoosuses.⁴⁹ Künstler nimetab, et judaistlikud ettekujutused paradiisist on võrreldes islami ettekujutustega pigem meelelised kui idealiseeritud. Ettekujutusi idealiseeriti seda enam, mida rohkem neid teoloogiliselt läbi töötati.⁵⁰ Siinkohal tuleb tõdeda, et paradiisineitsite puhul võis mõjutusi juutlusest kindlasti olla, kuna Muḥammad näeb end juudi prohvetitega samas reas ja arvestab juudi õpetusega. Need mõjutused olid aga hilisemad. Lähtudes viidetest rabide tekstidele, tuleb judaistlik mõju islami ettekujutustele paradiisineitsitest pigem keskaja juudi müstikast.

2. Kristlik kontekst

Islami paradiisineitsite kristlikele mõjutustele viitab esmakordselt Tor Andrae 1925. aastal teoses „Die Ursprung des Islam and das Christentum”⁵¹. Andrae nimetab, et koraani paradiisikirjeldused on inspireeritud Süüria kristlikest jutlustest ning islami paradiisikirjeldustel on seos Süüria Afrēmi paradiisihümnidega. Andrae tõdeb oma arutelus, et vein ei puudu kristlikest paradiisikirjeldustest ja viiteid neitsitele leiab ka Afrēmi ridadest.⁵² Andrae interpretatsiooni järgi öeldakse Afrēmis, et viinapuuväädid igatsevad selle järele, kes end hoidis veini eest. Samuti, kes elas voooruslikult, selle võtab ta (viinapuuväät) vastu oma süles, sest mungana ei maitsnud ta naise süle ja voodi armastust.⁵³ Andrae järeldustele reageerib teravalt Edmund Beck.⁵⁴ Beck nimetab, et Andrae tõlgendus ei vasta Afrēmi tekstianalüüsile, ja ainus küsimus, mida võib paradiisineitsite teema suhtes teksti kohta esitada on, miks kasutab Afrēm viinapuuväädidest kõneledes pilti puhtast⁵⁵ põuest ja sülest. Beck tõlgendab, et viinapuu

⁴⁹ Künstler, „Einiges über die Namen und die Freuden des koranischen Paradieses”, 630-631.

⁵⁰ *Ibid.*, 627.

⁵¹ Tor **Andrae**, „Die Ursprung des Islam and das Christentum“ – *Kyrkohistorisk årsskrift* Vol. XXV (Sweden: Kyrkohistoriska föreningen, 1925), 53 jj.

⁵² Tor **Andrae**, *Mohammed: sein Leben und sein Glaube* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1932), 66–68.

⁵³ Andrae, *Mohammed: sein Leben und sein Glaube*, 71-72.

⁵⁴ Edmund **Beck**, „Commentarii Breviores. Eine christliche Parallele zu den Paradiesesjungfrauen des Korans?” – *Orientalia Christiana Periodica*. Vol. XIV (Roma: Pont Institutum Orientalium Studiorum, 1948), 398–405.

⁵⁵ Ka mõiste „puhas” juures ei näe Beck seost koraani puhaste neitsitega, sest mõistet võib

põu kõneleb eelkõige varjul olemisest, viinapuuväädid viivad eremiidid oma põue, mis on vagadele puhkeasemeks.⁵⁶

Kristlikule kontekstile viitab islami paradiisineitsite päritolu uurides ka Wensinck⁵⁷, kes näeb *ḥūr*'ides kristlike inglite ettekujutust. Kui eeldada inglite ja paradiisineitsite ettekujutuste paralleelsust, siis sellest järeldub, et Muḥammad oli kristlikest ettekujutustest vähe informeeritud. Vähese informeerituse vastu aga kõneleb asjaolu, et mitmest teisest kristlikust õpetusest ja arusaamast oli Muḥammad hästi teadlik.⁵⁸ Samuti ei puudu koraani paradiisikirjeldustes inglid, seega ei ole põhjust neid eraldi paradiisineitsiteks nimetada.

Unikaalse kristliku lähenemise pakub Christopher Luxenberg. Aastal 2000 ilmus Berliinis tema raamat „Koraani süüria-aramea tekstivariant: koraani keele dešifreerimine“.⁵⁹ Luxenbergi jaoks ei saa olla *ḥūr*'ide puhul tegemist neitsitega, sest lihalike neitsite teema ei sobi kristlikku konteksti, ja kuna koraan on nii mitmeid motiive kristluselt üle võtnud, ei sobi see ka koraani. Luxenberg väitel on mõiste *ḥūr* valesti tõlgendatud, sest neitsite ideed ei ole juutluses ega kristluses. Ka koraan ise nimetab, et mehed on paradiisis koos oma naistega, seega miks veel *ḥūr*'id? Usklike naiste jaoks ei ole see ju õnnistus, kui nad vaatavad pealt, kuidas nende mehed lõbutsevad neitsitega.⁶⁰ Seetõttu mõistab Luxenberg paradiisineitsid valgete kristallselgete viinamarjadena.⁶¹ Volker Poppi arvates toetavad Luxenbergi valgete marjade ideed vanade Süüria kirikute mosaiigid, kus on kujutatud viinamarjakobaraid.⁶² Luxenberg leiab, et koraani tekst on oma Süüria religioossest kontekstist võõrandunud, kuigi selle algne

---

tõlkida ka pühaks, mis on rohkem seotud paradiisiteemaga. Beck, „Commentarii Breuiore. Eine christliche Parallele zu den Paradiesesjungfrauen des Korans?“, 401.

⁵⁶ *Ibid.*, 404.

⁵⁷ Wensinck, „*Hūr*“, 582.

⁵⁸ E. **Berthels**, „Die Paradiesischen Jungfrauen (Hüris)“ – *Islamica*. Ed. A. Fischer. Vol. I (Lipsiae In Aedibus quae Asia Major Appellantur, 1925), 263–287, 263 jj.

⁵⁹ Christoph **Luxenberg**, *Die syro-aramäische Lesart des Koran: ein Beitrag zur Entschlüsselung der Koransprache* (Berlin: Das Arabische Buch, 2000). 2011. aastal anti välja raamatu neljas, uuendatud ja läbitöötatud trükk.

⁶⁰ Luxenberg, *Die syro-aramäische Lesart des Koran*, 221 jj, 229 jj.

⁶¹ *Ibid.*, 224.

⁶² Volker **Poppi**, „Der Einfluss persischer religiöser Raster auf Vorstellungen im Koran“ – *Der frühe Islam: eine historisch-kritische Rekonstruktion anhand zeitgenössischer Quellen*. Hg. Karl-Heinz Ohlig (Berlin: Schiler, 2007), 441–455, 445.

tekst viitas eelkõige kristlikule sümboolikale, seega viinamarjadele, mitte paradiisineitsitele.

Luxenbergi ja Poppi tõlgenduse eeldus on, et koraani tekstil on erinevad kihistused, üks põhikihistustest on süüriakeelne kristlik tekst, mis on aegade jooksul muutunud ja mida hilisemad lugejad enam ei mõistnud. Süüria tekst muutus iraani mõjude tõttu. Neitsite idee võis tulla zoroastrismi mütoloogiast pärinevast jumalike neitsite kujutamisest, kes saavad hingi paradiisi.⁶³ Luxenbergi tõlgendust võib tunnustada аванtüristliku lähenemise eest, kuid kogu tema teooria tugineb koraani süüria-aramaakeelsele lugemisviisile, mis on viimasel ajal teadlaste tugeva kriitika osaliseks saanud.⁶⁴

3. Zoroastrismi kontekst ja sufismi allegooria

Zoroastrismis esineva hinge kontseptsiooni mõjutusi *hūr'*ide ettekujutuse tekkimisele täheldab Berthels.⁶⁵ Ta püüab näidata, et *hūr'*ide seksuaalse tõlgenduse kõrval domineerib islamis arusaam *hūr'*idest, kes on usklikele tasuks pärast surma, ja sellest lähtuvalt on nende puhul tegemist abstraktse ettekujutusega.⁶⁶ *Hūr'*id ei olnud maistele inimestele kättesaadavad. *Hūr'*id kuulusid teise tegelikkusesse, mis oli lahutatud sellest maailmast ja maisest elust. Kui inimesele ka anti võimalus *hūr'*e näha, siis tähendas see, et inimese maised elupäevad on lõppemas. Nendest eeldustest lähtuvalt keskendub Berthels inimese individuaalsele saatusele pärast surma. Berthels seob *hūr'*i fenomeni zoroastrismi *daēnā* kontseptsiooniga, mille kohaselt kolmanda päeva koidikul pärast surma puhub meeldiv briis lõunast ja inimestele ilmuvad nende head teod *daēnā'*na (nende kõrgema vaimse minana)⁶⁷. *Daēnā* ilmub inimeste ette 15-aastase kauni tütarlap-

⁶³ *Ibid.*, 446 jj.

⁶⁴ Christoph **Burgmer**, *Streit um den Koran: die Luxenberg-Debatte: Standpunkte und Hintergründe* (Berlin: Schiler, 2004); Gabriel Said **Reynolds**, *The Qur'an in its historical context* (London: Routledge, 2008).

⁶⁵ Berthels, „Die Paradiesischen Jungfrauen (Hūrīs)”, 265.

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ Widengren nimetab *daēnā'*ks surnu hinge kohtumist oma minaga. See on iraani religioosnes kirjanduses *locus classicus*. Mõistet iseloomustavad vaimulikud suurused, see-tõttu sobib mõistet paremini kirjeldama pigem vaim kui hing. Geo **Widengren**, *Iranische Geisteswelt. Von den Anfängen bis zum Islam* (Baden-Baden: Holle, 1961), 169 jj.

sena. Kohtudes tüdrukuga, küsib inimese hing tüdrukult, kes ta on ja kellele ta kuulub, sest midagi nii kaunist pole hing eales näinud. Tüdruk vastab, et ta on uskliku *daēnā* ning tänu uskliku headele tegudele ja sõnadele on ta nii kauniks muutnud. Samasugune kohtumine saab osaks ka patusele, kuid tema *daēnā* on inetu ja haisev.⁶⁸

Berthels tõdeb, et koraani kommentaarid keskenduvad eelkõige *ḥūr'*ide detailsele kirjeldusele, milles *ḥūr'*id muutuvad noorteks lõbutüdrukuteks, kes ei kaota kunagi oma neitsilikkust ja kellega saab rahuldada meelelisi ihasid igal ajal.⁶⁹ *Ḥūr'*i tähendusvälja uurimisel leiab Berthels *daēnā* kontseptsioonile paralleele sufismis. Sufismis mõistetakse paradisiineitsite seksuaalsust allegooriliselt. Juba Ibn al-‘Arabī juures on märgatav *ḥūr'*i kontseptsioonile spirituaalse tähenduse omistamist. *Ḥūr'*idest saavad hinge abikaasad.⁷⁰ Himurust *ḥūr'*i järele on tõlgendatud Jumala enese ilmutusena. Ibn al-‘Arabī jaoks, nagu ka teiste müstikute jaoks, on oluline vaimulik puhtus. Iga puhtuse astme jaoks on oma paradisi, mille juurde kuuluvad erinevad *ḥūr'*id. *Ḥūr'*id tähistavad paradisis jumalikke atribuute.⁷¹ Inimese puhastunud vaimne olemus läbib hingeparadiisi ja südameparadiisi ning tõuseb sfääridesse, kus Jumala nimed lõppevad ja *ḥūr'*id on vaid Jumaliku ühtsuse paiste.⁷² Müstik ‘Afif ad dīn al-Yāfī (1298–1367) kogumikus „Rauḍ-ar-rayāḥīn“ esitatakse märtrite ja neitsite kõnelusi, milles märter unistab kohtumisest neitsiga.⁷³ Üks lugudest on eriti lähedane zoroastrismi *daēnā* motiivile. Seal kõneletakse palvetajast ja tema öödest, mis ilmuvad talle kaunite neitsitena ja koleda neitsina. Esiimesed neitsid on ööd, kui ta palvetas ja oli ärkvel, viimane, kole neitsi on öö, kui ta jäi palve ajal magama.⁷⁴

Berthels tõdeb, et nii islamis kui zoroastrismis esinevad ettekujutused neitsitest teisepoolsuses. Vanemas islamitraditsioonis on neid seoseid *ḥūr'*idega raske tuvastada, kuid hilisemates arengutes, ja eriti sufismis, on näha selgeid ühisjooni. Berthelsi arvates võib oletada, et islam võttis

⁶⁸ Berthels, „Die Paradiesischen Jungfrauen (*Ḥūrīs*)“, 266.

⁶⁹ *Ibid.*, 268.

⁷⁰ *Ibid.*, 269.

⁷¹ *Ibid.*, 271 jj.

⁷² *Ibid.*, 272.

⁷³ *Ibid.*, 277 jj.

⁷⁴ *Ibid.*

zoroastrismist *daēnā* idee üle ja integreeris selle oma kultuurisüsteemi, nii-öelda materialiseerides *daēnā* idee *ḥūr'* ideedeeks. Berthels järeldab, et hilisem islam, eriti müstika aga modifitseerib selle idee ning allegoorilise tõlgendamise kaudu muutub see taas sarnaseks algse ideega, mille järgi *ḥūr'* id on inimese head teod ja kõrgem vaimne mina.⁷⁵ Horovitzile toetudes võib Berthelsi eeltoodud väidetes kahelda, arvestades, et *daēnā* liialt abstraktne kontseptsioon on Muḥammadile võõras. Selliseid hinge ühinemise ideid koraanis ei leidu.⁷⁶

4. Araabia luule

Kui vaatame meieni jõudnud vana-araabia religiooni kirjeldavaid allikaid, siis neis ei ole kirjeldatud inimese surmajärgset edasieksisteerimist. Araabia poeesia tegeleb pigem maiste teemadega: kangelaste ülistamine, armuseikluste kirjeldamine ja vastaste mõnitamine. Nagel nimetab, et araabia poeesiast vaatab meile vastu pilt inimesest, kes ei tegele igavikuküsimustega.⁷⁷ Siiski arvatakse, et ka araabia luule on islami paradiisimotiive mõjutanud.

Horovitz arvates meenutavad Meka perioodi jäävad paradiisikirjeldused kõigi oma motiividega araabia luuletajate kirjeldatavaid veinikeldreid ja kõrtsimelu.⁷⁸ Horovitz tunnistab, et need kirjutised ei sisalda siiski kirjeldusi paradiisist ja neitsitest kui *ḥūr'* idest. Küll räägitakse aga suurte silmadega kaunitaridest.

⁷⁵ *Ibid.*, 279. Vrd Richard **Gramlich**, *Das Sendschreiben al-Qusayris über das Sufitum* (Stuttgart: Steiner-Verl.-Wiesbaden, 1989), 55, 356, 470, 529.

⁷⁶ Josef **Horovitz**, „Die paradiesische Jungfrauen im Koran“ – *Der Koran*. Ed. Rudi Paret (Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1975), 74. Vrd *daēnā* ja *ḥūr'* i mõistete analüüsi Fritz **Meier**, *Die schöne Mahsatī* (Wiesbaden: Steiner, 1963), 193–195.

⁷⁷ Tilman **Nagel**, „Das Leben nach dem Tod in islamischer Sicht“ – *Tod und Jenseits im Glauben der Völker*. Hg. Hans-Joachim Klimkeit (Wiesbaden: Harrassowitz, 1978), 130–144, 131. Vrd Franz-Christoph **Muth**, „Reflection on the relationship of Early Arabic Poetry and the Qur'an meaning and origin of the Qur'anic term ṭayran abābila according to early arabic poetry and other sources“ – *Results of contemporary research on the Qur'an: the question of a historio-critical text of the Qur'an*. Ed. Manfred S. Kropp (Würzburg: Ergon, 2007), 147–156, 156.

⁷⁸ Künstlerling, „Einiges über die Namen und die Freuden des ḡurānischen Paradieses“, 631 jj.

*wa-miskun wa-raihun tuṣaffaqū
wa ḥūrūn ka-amṭāli d-dumā wa-manāṣifū
wa-qidrun wa-ṭabbāhun wa ka'sun wa-daisaqū*⁷⁹

*ja muskust ja basiilikut ja lahjendatud veini
ja suurte silmadega kaunitarid (ḥūr) skulptuuride ja teenritega võrdsed
ja keetmisanumaid ja kokk ja kannud ja plaadid*⁸⁰

Kuna Meka hilisema perioodi ja Mediina perioodi suurades mainitakse ka usklike naisi (Q56,24), tekib Horovitzi jaoks probleem: mis funktsiooni omandavad ḥūr'id? Horovitz tõdeb, et pilt, mille Muḥammad paradiisist loob, ei ole ühtne. Ta täheldab paradiisietekujutustes prohveti mõtete muutumist ja arengut.⁸¹

Horovitzi uurimus on väga huvitav fenomenoloogiline võrdlusmaterjalide analüüs, kuid see taandub liialt ḥūr'i mõistele ja joogimotiividele. Horovitz ei arvesta teispoolsuse tasumotiividega ega paradiisi vaimliku ideega.

5. Kreeka antiikmütoloogia

W. A. Saleh täheldab, et koraani rõõmus ja vallatu paradiis sarnaneb pigem kreeka antiikmütoloogia jumalate eluga Olümposel kui varakristlusega. Saleh viitab motiivile, kus Zeusi peekrikandja Ganymedes sarnaneb väga noorukitega, kes islami paradiisi kirjelduste kohaselt usklikele jooke serveerivad.⁸² Saleh arendab oma ideed edasi ja näitab, et Olümposel nimetati Herat veisesilmadega jumalannaks, kes valitses abielu üle. Neitsid paradiisis on samuti suurte silmadega ning neid pannakse usklikega abielluma. Salehi arutelu suubub lõpuks tõdemusse, et Hera ja Ganymedes ei saa olla muundatud koraani ideeks noorukitest ja

⁷⁹ Horovitz, „Das koranische Paradies“, 67.

⁸⁰ *Ibid.*, autori tõlge Horovitz'i saksakeelsest tõlkest.

⁸¹ Horovitz, „Die paradiesische Jungfrauen im Koran“, 74.

⁸² Walid A. Saleh, „The Etymological Fallacy and quranic Studies: Muhammad, Paradise, and Late Antiquity“ – *The Qur'an in context: historical and literary investigations into the Qur'anic milieu*; [emerged from the conference „Historische Sondierungen und methodische Reflexionen zur Korangenease: Wege zur Rekonstruktion des vorkanonischen Koran“, January 2004, Berlin]. Ed. Angelika Neuwirth (Leiden: Brill, 2010), 649–697, 689 jj.

neitsitest. Siiski esitab Saleh küsimuse, kas nende fenomenide vahel võib olla seoseid. Saleh tõdeb, et mis tahes eelkäijat me koraani paradiisile ei otsiks, võib täheldada, et kreeka mütoloogia ja koraani paradiisi vahel on sarnasusi. Kuid kaugeltki ei saa väita, et koraani tekst laenab kreeka mütoloogiast otseseid kontseptsioone.⁸³

Paradiisineitsite võimaliku päritolu kontekstide arutelu kokku võttes tuleb öelda, et need motiivid, mida koraan esitab, ei ole ainulaadsed ning paralleelid ja laenud on ilmsed. Siiski ei ole need motiivid teistest religioonidest üks ühele üle võetud. Lõpuks peab koraani paradiisifenomenide analüüs baseeruma ikka koraanil ja traditsioonil.⁸⁴ Pildid *hūr'*idest ei olnud mõeldud eelkõige nende kuulajate jaoks, kellel oli kokkupuude kristlaste ja juutide õpetusega. Koraani ilmutus püüdis ületada oma eelkäijaid. Me võime eeldada, et need ettekujutused ei olnud inspireeritud mingist freskost ega mosaiigist. Koraani tekstis, mida retsiteeriti araabia keeles, oli (on) maagilisust, mis veenab kirjaoskamatut mõistust.⁸⁵

PARADIISINEITSITE MOTIIVI ERINEVAD TÄHENDUSVÄLJAD

1. Allegooriline tõlgendamine

Islami paradiisikirjeldustest on näha, et paradiis on täidetud ideaalidega, seal on kõik perfektne ja igavene. Kirjeldused on fantastilised, reaalsuses vahel hoomamatud – näiteks 80 000 teenijat, gigantsed paleed 4000 kullast uksega.⁸⁶ Ajalised dimensioonid paradiisis on igavikulisus ja silmapilk. Seda igavikulisust omakorda kirjeldatakse kas 1000- või 100-aastaste intervallide möödumisega. Paradiisis esinevad utoopilised sündmused, mis korduvad kindla aja tagant.⁸⁷

Tekib küsimus, kas paradiisielanikud ei tüdi, sest inimene igatseb seda,

⁸³ Saleh, „The Etymological Fallacy and quranic Studies“, 691.

⁸⁴ Sama järeldeb Saleh, kes soovib oma mütoloogianäitega kummutada väidet, et islam võtab üks ühele üle teiste religioonide motiive, mis on aja jooksul moondunud. Saleh, „The Etymological Fallacy and Quranic Studies“, 691.

⁸⁵ Wild, „Lost in philology? The Virgins of paradise and the Luxenberg hypothesis“, 644.

⁸⁶ *Ibid.*, 222 jj,

⁸⁷ *Ibid.*

mida tal ei ole, aga tüdib sellest, mis on talle kättesaadav.⁸⁸ Selle küsimuse vastu pörkasid juba IX ja X sajandi islami kommentaatorid. Nad nägid, et paradiisis kirjeldatud söömine, joomine ning meeste ja naiste vaheline läbikäimine, nii nagu seda maises võtmes mõistetakse, muutub tüütavaks ja igavaks. Sellest järeldati, et paradiisinaudingud ei kulmineeru kunagi, vaid on alati rahuldust pakkuvad.⁸⁹ Seepärast tõdes näiteks al-Ghazālī, et igasugune maine seksuaalsus on paradiisis kogetava seksuaalsuse lahja eelmaitse.⁹⁰ Ja Tawhīdī väitis, et paradiisi eluolu ei saa seletada maiste terminitega. Seal saab valitseda midagi sellist, mida nimetatakse üliluslike mõistetega puhas spirituaalsus, puhas ratsionaalsus, puhas armastus.⁹¹ Kuid puhtast armastusest koraanis seoses paradiisineitsitega ei kõnelda. Samuti ei vasta selline üliluslikkus küsimusele, kuidas mõista *ḥūr*'ide seksuaalsust paradiisis.

2. *Sensuaalne-seksuaalne tõlgendus*

Paradiisineitsite motiiv ei ole koraanis ainult seksuaalse, vaid peamiselt sensuaalse alatooniga. Islami põrgukirjeldustes näiteks seksuaalse alatooniga kujutluspile ei kasutata, sest vaatamata seksuaalsele amoraalsusele, mida esines ka toonases moslemimaailmas, oli seksuaalsus siiski nauding, mis põrgus seetõttu puudub.⁹² Seega, kuna paradiis lubab igasuguseid sensuaalseid naudinguid, ei ole need ilma seksuaalsuseta mõeldavad. Sellest ka *ḥūr*'ide kontseptsioon: seksuaalne lävimine *ḥūr*'idega on võimalus osa saada taevalikust naudingust.⁹³

Kui vaadata paradiisi kirjeldusi, siis võib vaataja kergesti järeldada, et need on mõeldud ennekõike meestele ja täidetud ka meeste fantaasiatega. Naised on oma heade tegudega välja võidelnud mõned õigused, aga paljusid paradiisinaudinguid saavad kogeda üksnes mehed. *Ḥadīth*'ide järgi on paradiisis meeste keha jaoks oma mõõtkava: nad on Aadama-

⁸⁸ Franz **Rosenthal**, „Reflection on love in Paradise“ – *Love & death in the ancient Near East: essays in honor of Marvin H. Pope*. Ed. by John H. Marks (Guilford Conn.: Four Quarters Publ., 1987), 247–254, 249.

⁸⁹ Al-Azmeh, „Rhetoric for the Senses“, 221.

⁹⁰ *Ibid.*, 216.

⁹¹ Rosenthal, „Reflection on love in Paradise“, 249 jj.

⁹² *Ibid.*, 248.

⁹³ Al-Azmeh, „Rhetoric for the Senses“, 227.

suurused (60 küünart), Jeesuse-vanused (33 aastat), matkivad Joosepi ilu, jagavad Muḥammadi keeleoskust ja neil on 100 mehe seksuaalne potents nagu Saalomoni.⁹⁴ Keha juures välistatakse paradiisis kõik see, mis on ebameeldiv: ekskremendid ja igasugused muud kehavedelikud (ka seemneeritus).⁹⁵ Õnnistatud ka ei maga naudingute juures, sest uinumine takistab nende naudingutugevust.⁹⁶

Ḥadīth'id kirjeldavad *ḥūr*'ide seksuaalset kirge ja soovi teha end kütkestavaks õnnistatutele. Seetõttu omistatakse neile ka selline loomus ja välimus, mis oli toonase mehe jaoks ideaal.⁹⁷ *Ḥūr*'ide ilu on kirjeldatud nende silmade ja rindade kaudu. At-Tabari kirjeldab, et *ḥūr*'ide nahk on nii pehme, õhuke ja õrn, nii et mees näeb omaenda näo peegeldust nende nahal.⁹⁸ *Ḥūr*'i vaadates võib oma pilguga läbi tungida tema ihust, see on nagu punane jook valges klaasis.⁹⁹

Ḥadīth'ide järgi võtavad paradiisineitsid paradiisi jõudnud usklike vastu, tervitades neid nagu oma abikaasasid. Nad igatsevad oma abikaasade järele kirega. Koraan kasutab siinkohal mõistet '*uruban*¹⁰⁰ (Q56,37. 36), st täis õrnust ja armastust, aga see kirjeldus ei ole puhtalt spirituaalne, vaid pigem sensuaalne.¹⁰¹ Sooje armastavaid perekondlikke suhteid paradiisis ei mainita. Meeste vahekorda *ḥūr*'idega ei kirjeldata emotsionaalse armastussuhtena. Koraanis on armastuse objektiks Jumal ja prohvet.¹⁰²

3. Usklike naiste roll võrreldes *ḥūr*'idega

Kui nüüd arvestada, et koraanis ja eespool kirjeldatud traditsiooni järgi olid *ḥūr*'id sugulise iha objektid, keda mehed said nautida, tekib küsimus, kuidas mõista usklike abikaasade positsiooni. Mis olukord neid paradiisis ootab? Paradiisi kirjeldustes peaaegu ei arvestata usklike naistega – et

⁹⁴ *Ibid.*, 223.

⁹⁵ Rosenthal, „Reflection on love in Paradise“, 249.

⁹⁶ Al-Azmeh, „Rhetoric for the Senses“, 220.

⁹⁷ Rosenthal, „Reflection on love in Paradise“, 248.

⁹⁸ Al-Azmeh, „Rhetoric for the Senses“, 226 jj.

⁹⁹ *Ibid.*, 227.

¹⁰⁰ '*uruban* = täis armastust

¹⁰¹ Rosenthal, „Reflection on love in Paradise“, 250.

¹⁰² *Ibid.*

mitte öelda, et nad välistatakse sealt. Naised on konkurentsiks *ḥūr'*idega. *Ḥūr'*e on paradiisis rohkem kui mehi, traditsioon kirjeldab arve alates 72st kuni 500, 4000 ja 8000 neitsini ühe mehe kohta. *Ḥadīth'*id nimetavad, et mehel on paradiisis kaks naist, naisi on põrgus rohkem kui mehi, aga paradiisis on naised vähemuses.¹⁰³

Traditsioon kirjeldab ka lugusid sellest, kuidas sõnakuulmatutele abilunastele ilmuvad *ḥūr'*id, kes tuletavad neile meelde, et naised ei tohi unustada, et nende abielu maa peal on ajaline. Aga *ḥūr'*idega on nende mehed paradiisis igavesti koos.¹⁰⁴ Koraan toob abikaasade kaitseks suura, mille järgi naised on paremad kui *ḥūr'*id tänu oma vagadusele. Naised on paradiisis oma kaunimas eas – kolmkümmend või kolmkümmend kolm aastat.¹⁰⁵ Samas kirjeldatakse traditsioonis, et ülestõusmispäeval on paradiisis kirk *ḥūr'*ide vastu suurem kui kirk oma maise armsama vastu.¹⁰⁶

Uuema aja autorid, nagu näiteks M. Sadeddin Evrin, võrdlevad tänapäeva naisi ja *ḥūr'*isid. Naised peavad hoolitsema oma hügieeni, ilu ja tervise eest ning selle kaudu püsivad nad kaunina, *ḥūr'*ina. Need kaunid, hoolitsetud naised väljendavad seda, mis ootab ees paradiisis, nad on kui tegelikkuseks saanud eshatoloogia.¹⁰⁷

DŽIHAAD JA MÄRTERLUS

Džihaad on väga mitmetähenduslik mõiste, mis hõlmab endas eri valdkondi: spirituaalsus, religioon, õigus, ideoloogia jne. Sageli nimetatakse džihaadi ka pühaks sõjaks, rõhutades, et mõiste puhul on enamasti tege- mist militaarse religioosse kohustusega. Samuti seostatakse mõistet ideoloogilise natsionalismi või poliitilise fundamentalismiga, siinkohal aga jäetakse enamasti tähelepanu alt välja mõiste sotsiaalne, ontoloogiline ja kommunikatiivne perspektiiv.¹⁰⁸

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ *Ibid.*

¹⁰⁵ *Ibid.*, 251 jj.

¹⁰⁶ *Ibid.*, 253.

¹⁰⁷ Jane I. Smith; Yvonne Yazbeck Haddad, *The Islamic understanding of death and resurrection* (Albany: State Univ. of New York Press, 1981), 161.

¹⁰⁸ Maher Jarrar, „The Martyrdom of Passionate Lovers. Holy War as a Sacred Wedding“ – *Myths, historical archetypes and symbolic figures in Arabic literature: towards a new*

Islami ajaloos on džihaadi käsitlused muutunud nii kogukonna kui riigi tasandil vastavalt sellele, kuidas ideoloogiline kontseptsioon ja ajalooline olukord seda soovib ja tingib. Kuna džihaad on seotud sõjapidamisega, siis selle mõiste üle arutledes laskutakse kas kaudselt või otseselt apologetikasse või arvustamisse. Samas on õige need käsitlused lahutada, sest džihaad on islamis kindlalt piiritletud mõiste ja sõjapidamise põhimõtted juhivad koraanist ilma, et need alati puudutaksid džihaadi.¹⁰⁹

Džihaadi võiks pigem seostada koraani nõudega, et usklikud peavad oma vagadust tõestama ja olema Jumala tasu väärilised. Mitmes kohas jätavad kommentaatorid džihaadi mõiste täpsustamata (Q2,218; 3,142; 5,35; 9,16.19.20.24; 16,110; 29,6.69; 47,31; 61,11) ja nõnda võib neid kohti tõlgendada sõjapidamisega seoses, aga ka seoses võitlusega oma nõrkuste vastu või võitlusega religioosse seaduse teenimise nimel ehk eetilises tähenduses.¹¹⁰ Sõjapidamise tähendus, nagu ka džihaadi tähendus, on seotud jumaliku seadusega, täpsemalt Jumala tasu või karistusega.

Märterluse tähistamiseks kasutatakse araabia keeles mõistet *šahīd*, mitmuses *šuhadā'*. Koraanis on *šahīd*'i mõiste seotud eelkõige tunnistuse andmisega Q3,140¹¹¹. Nimetatud suura viitab sõja kontekstile, seejärel seovad kommentaatorid nagu näiteks at-Ṭabarī teksti märterlusega. *Hadīth*'id eristavad 3–10 eelist, mida üksnes märtrid kogevad: 1) märtrite patud antakse andeks nende esimese kaotatud veretilgaga; 2) neile näidatakse nende asupaika paradiisis; 3) neid riietatakse usklike riietega; 4) neid naitakse *hūr*'idega; 5) nad ei viibi hauas; 6) nad on hoitud viimse kohtu eest; 7) nende laubale asetatakse rubiin, mis on väärtuslikum kui terve maailm; 8) nad abielluvad 72 naisega *hūr*'ide seast; 9) nad saavad olla oma 70 sugulase eestkostjaks viimses kohtus.¹¹²

Kui küsida, kas märter läheb kohe pärast surma paradiisi ega saa osa

---

hermeneutic approach; proceedings of the international symposium in Beirut, June 25th – June 30th, 1996. Ed. by Angelika Neuwirth (Stuttgart: Steiner, 1999), 87–107, 87.

¹⁰⁹ „Jihād“ (E. Landau-Tasserón) – *Encyclopaedia of the Qur'an*. J-O. General ed. Jane Dammen McAuliffe, Vol. 3 (Leiden: Brill, 2006), 35–42, 36.

¹¹⁰ *Ibid.*, 38.

¹¹¹ Vrd Q4,69; Q4,47; Q9,111; Q3,157; Q3,169.

¹¹² Wim Raven, „Martyrs“ – *Encyclopaedia of the Qur'an*: J-O. Jane Dammen McAuliffe, general ed. Band III (Leiden: Brill, 2006), 281–287, 281–282. Vrd David Cook, *Martyrdom in Islam* (Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2007), 32–33.

hauakatsumustest või viimsest kohtust, siis traditsioon esitab siin erinevaid seisukohti. Enamik neist siiski kinnitab märtrite vabastamist katsumustest ja kohtust. 'Abd al-Razzāq ja Ibn Māja nimetavad, et sellel hetkel, kui märter sureb, naitub ta paradiisis *hūr'* idega.¹¹³ Al-Ṭabarī kõneleb sellest, et märtrid ei ole vahestaadiumis (*barzakh*), vaid nad kutsutakse paradiisi vilju maitsma enne, kui teised usklikud on üles tõusnud. Koraan aga ei kirjelda, millal märtrid paradiisi jõuavad, kas teistest usklikest varem?¹¹⁴

PARADIISINEITSID JA MÄRTRID

Üks esimesi teoseid märtrite pingutuste kohta usu teel ilmus islami teisel sajandil, 'Abd Allāh b. al-Mubāraki kirjutatuna (suri 181/797).¹¹⁵ See teos ei tegele džihaadi legaalse küljega, vaid arutleb teenete üle, mis ootavad džihaadi sooritajaid teispoosuses.¹¹⁶ Al-Mubāraki teosest on alguse saanud lugude ja legendide teema, mis on leidnud oma koha islami folklooris ning mida on lihvinud XI ja XII sajandi ristosõdade sündmused. Neid lugusid kasutati sõdalaste üleskutseks ja motiveerimiseks.¹¹⁷

Abd Allāh b. al-Mubāraki raamat koosneb 262 pärimusest, mis kõnelevad püha sõjaga seotud teenetest ja tasust, mis ootavad märtreid teis-

¹¹³ Raven, „Martyrs“, 283 jj.

¹¹⁴ *Ibid.*, 284.

¹¹⁵ Al-Mubārak oli sunniidi õpetlane, kes toetas *hadith'*ide õpinguid ja neid, kes võtsid osa sõjalistest kampaaniatest. Ka ta ise osales sõjalistes aktsioonides. Al-Mubāraki teose vanim käsikiri on pärit XV sajandist, selle edasiandjaiks on Sa'īd b. Raḥmah, Muḥammad b. Sufyān al-Ṣaffar ja Ibrāhīm b. Muḥammad, kes kogus kokku teose materjali ja tundis arvatavasti Al-Mubāraki traditsiooni. Jarrar, „The Martyrdom of Passionate Lovers. Holy War as a Sacred Wedding“, 90; vrd Cook, *Martyrdom in Islam*, 36–38.

¹¹⁶ Islami esimesel sajandil, (VII sajand) levis riigi sõjaväe institutsiooniks muutumise vastu islami õpetlaste (*ulamā'*) prohvetlik traditsioon, kus rõhutati džihaadi isikliku aspekti. Selles kirjutati, et džihaad kestab, kuni viimanegi hulk moslemeid võitleb antikristuse vastu. Mediina kohtuvõimu esindaja Mālik b. Anas (suri 179/795) manitses, et ükski ei tohi võidelda riigi armees. Islami kolmandal sajandil olid riigi ja '*ulamā'*' vahelised piirid paika pandud, kusjuures kinnitati kuulekust valitsejale ja nimetati, et iga valitseja alluvuses tuleb džihaadi sooritada, olgu ta püha ja õiglane või mitte. Nende džihaadi sooritajatest vabatahtlike hulgas oli ka Al-Mubārak. Jarrar, „The Martyrdom of Passionate Lovers. Holy War as a Sacred Wedding“, 92.

¹¹⁷ Jarrar, „The Martyrdom of Passionate Lovers. Holy War as a Sacred Wedding“, 88 jj. Vt As'Ad E. **Khairallah**, „The Wine Cup of Death“; War as a Mystical Way – *Quaderni di studi arabi*. Vol 8 (Roma: Istituto per l'Oriente C.A. Nallino, 1990), 171–187.

poolsuses. Kogu raamatust 13 pärimust kõnelevad paradiisineitsitest. Neis pärimustes kirjeldatakse, kuidas võitluse ajal ilmuvad võitlejale paradiisineitsid. Neitsid innustavad võitlejat suurema sangarlikult. Võitleja nägemuses viivad paradiisineitsid ta paradiisi suursugusesse ellu, kus talle saavad osaks imelised kogemused. Võitleja peab läbima martüüriumi, et kogu sellest naudingust täielikult osa saada ja neitsite juurde jääda. Võitleja sureb peagi pärast oma nägemusest naasmist, kuid veel enne surma suudab ta oma kaaslastega jagada kogetud imelist visiooni, mis avab ka neile tee paradiisi.¹¹⁸

Need visioonid kinnitavad usku paradiisineitsitesse ja motiveerivad religioosset kohustust täitma. Al-Mubārak kirjeldab teoloogiliselt argumenteerides, et religioosse kohustuse täitnud märter saab osa teispoolsuse imelisest elust ja ta ei koge hauaperioodi, vaid jõuab otse igavikulisse rõõmupaika paradiisi. Al-Mubāraki pärimuste kohaselt oli enamik džihaadi sooritajatest abielus. Viiteid vallalistele on vähe. Üks pärimus kirjeldab noormeest, kes pärast võitlust soovib abielluda, kuid võitluses ilmuvad talle paradiisineitsid, kes kutsuvad ta pühasse pulma. Al-Mubāraki teos mõjutas tugevasti džihaadi- ja paradiisiettekujutuste arengut, mis saavutas oma tõusu islami VII sajandil. See oli ristsõdade aeg, kus innustati vabatahtlikke võitlusest osa võtma. Džihaad seoti religioosse moraaliga ja ortodoksseid dogmasid lihtsustati teispoolsuse töötustega.¹¹⁹ Kirjeldatud ettekujutused on omased mehekesksele ühiskonnale, kus naise keha kui paradiisitasu on asetatud džihaadi võitluse teenistusse. Need ettekujutused ringlesid enamasti islami rahvapärimuses, kuigi pärinesid algselt religioosest traditsioonist.¹²⁰

Paradiisineitsite motiivid esinevad ka islami modernses džihaadi propagandakirjanduses, eriti rohkelt märtrite tunnistustes Iraani ja Palestiina aladel.¹²¹ Toetudes Jarrarile, viitan siinkohal ühele luulereale, mille kandis ette märter 'Išām 'Aziz Brāhmehi kihlatu Gaza's. Paradiisineitsite motiivi kõrval esineb siin ka rahvuslik patriotism:

¹¹⁸ Jarrar, „The Martyrdom of Passionate Lovers. Holy War as a Sacred Wedding“, 96; Khairallah, „The Wine Cup of Death“, 174.

¹¹⁹ Jarrar, „The Martyrdom of Passionate Lovers. Holy War as a Sacred Wedding“, 97; Cook, *Martyrdom in Islam*, 90 jj.

¹²⁰ Jarrar, „The Martyrdom of Passionate Lovers. Holy War as a Sacred Wedding“, 105; Cook, *Martyrdom in Islam*, 161 jj.

¹²¹ Cook, *Martyrdom in Islam*, 156 jj.

I have accepted (am pleased: irtaḍaytu) that my wedding should be a Palestinian wedding, which does not end in a single (battle)field or in a single night. For this is the Palestinian wedding which is our destiny: that the mother should light (the way) by (sacrificing) her son, and the sister should miss her brother, and the wife should offer willingly her husband as a gift for the Paradise Virgins, whereby we make one wedding procession after the other.¹²²

KOKKUVÕTE

Islamis on paradiis tõotatud tasu nii usklikele kui märtritele, kes pingutavad usuteel, st teostavad džihaadi. Seega peavadki paradiisi kirjeldused olema sellised, mille inimesed oma meeltega ära tunnevad ja mida igatsevad. Paradiisi on koraanis ja traditsioonis kirjeldatud kõige võimsamate terminitega, millest üks Araabia poolsaare toonase patriarhaalse ühiskonna lihtne elanik võis unistada. Nõnda kõnetab pilt paradiisist inimese kõiki aistinguid ja meeli.

Ka *hūr'*id on üks osa paradiisi röömudest ja luksusest. Nende eesmärk on muuta paradiis kaunimaks, et pingutust (ja märterlust) usuteel pühitseks ihaldusväärne eesmärk. Seksuaalsust paradiisis ei välistatud, otse vastupidi, see kuulus kõige selle hea juurde, millega paradiisis usklikele tasuti. Nõnda on mõistetav märtrite iha neitsite järele paradiisis. Naised on paradiisis oma heade tegudega mõned õigused välja võidelnud, aga enamik kirjeldusi kehtib meeste kohta.

Džihaadi militaristlikud soovid ja paradiis kui tasumispaiga idee on kirjeldustes mõistetavalt põhjuslikus seoses: nagu tegu, nii saab olema ka tagajärg. Usus pingutaja pälvib tasuna paradiisi.

Paradiisikirjelduste põhjal on paremini arusaadavad ka dr Muḥammad Tahir-ul-Qadri *fatwa* kaks eesmärki: võidelda ettekujutuse vastu, milles islamit ja moslemeid samastatakse terrorismiga, ning takistada noorte seas terrorismi ideede levimist, mille järgi mätreid ootavad ees paradiisirõõmud. Kaunid paradiisipildid on motiveerinud sõdima VIII sajandi mätreid ja motiveerivad ka tänapäeval noori terroriakte sooritama. Paradiisi aga ei kuulutatud terroris osalevatele märtritele, vaid tõelistele usus pingutajatele.

¹²² Jarrar, „The Martyrdom of Passionate Lovers. Holy War as a Sacred Wedding“, 106 jj.